

А.В. Турубарова

E-mail: turubarova.a@yandex.ru

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)

Серед актуальних завдань спеціальних шкіл для дітей із особливими освітніми потребами є їх підготовка до самостійного життя. Одним із умов розв'язання цього завдання – формування в учнів позитивної мотивації до навчання.

У системі спеціальної освіти навчальну мотивацію варто розглядати як важливу умову розвитку особистості дитини і фактор, необхідний для забезпечення розвивального навчання учнів при освоєнні ними навчальних дисциплін. Мотивація навчальної діяльності дозволяє виділити не тільки внутрішні психологічні потреби учнів, але і зв'язок їхнього ставлення до навчання відповідно до стосунків із вчителями, мотивації педагогічної діяльності педагогів тощо.

Аналіз особливостей мотивації навчання в учнів із особливими освітніми потребами знайшов віддзеркалення в сучасних дослідженнях В.М. Брайтфельд, О.О. Макєєвої, Н.Г. Логінової, Є.П. Синьової, О.П. Хохліної та ін. При розгляді даної проблеми зупинимося на аналізі мотивації навчання учнів із глибокими порушеннями зору.

Як зазначає Є.П. Синьова, у тифлопсихології встановлено залежність розвитку мотивації діяльності людини від порушення зору. Діти з порушеннями зору, які в своїй діяльності керуються мотивом досягнення, активні, рідше входять у депресивні та бездіяльні стани, швидше адаптуються до сліпоти. Діти з переважанням мотиву уникнення труднощів переживають свої проблеми пасивно-страждально, при цьому у них поступово формується усвідомлення своєї неповноцінності, залежності від порушення зору, виникає так звана “внутрішня картина дефекту”, глибина та якісні особливості якої залежать від того, як вони ставляться до оточення, до себе, до обставин життя та, окремо, до власної проблеми – порушення зору [2].

Навчальна мотивація дітей із глибокими порушеннями зору визначається, насамперед, соціально-педагогічною, психофізіологічною специфікою контингенту спеціальної школи.

Як зазначає Є.П. Синьова [1], навчальна мотивація при виконанні завдання має місце у всіх дітей, але її стійкість у сліпих і слабозорих дітей нижча. У самому процесі навчання сліпі та слабозорі діти відчувають ускладнення, пов'язані із протіканням когнітивних процесів:

- низькою продуктивністю навчання внаслідок відволікання, незібраності;
- ускладненнями із довготривалим запам'ятовуванням, абстрактним мисленням, структуруванням власних знань;
- недостатньою результативністю практичної мануальної діяльності (ліплення, конструювання, малювання, аплікації).

Навчальна мотивація – визначається, по-перше, самою освітньою системою, у якій здійснюється навчальна діяльність; по-друге, організацією освітнього процесу; по-третє, суб'єктними особливостями учня (вік, інтелектуальний розвиток, здібності, рівень домагань, самооцінка, його взаємодія з іншими учнями та ін.); по-четверте, суб'єктними особливостями педагога і насамперед системою його ставлення до учня, до справи і, по-п'яте, специфікою навчального предмету.

Особливостями мотивації навчання учнів із глибокими порушеннями зору в умовах спеціальної освіти є наступні.

По-перше, врахування вікових, психологічних особливостей і стану актуальної мотивації навчання. Для формування початкової мотивації дитини, окрім вікового періоду дитини, слід враховувати, що ряд психічних процесів (відчуття, сприйняття, уявлення) виявляються в прямій залежності від глибини зорового дефекту, а деякі психічні функції (кольоросприйняття, швидкість сприйняття та ін.) залежать також і від характеру патології. Також необхідно виявити за допомогою психодіагностичних методик мотиви навчання та їх ієрархію, звернути увагу на провідний мотив.

По-друге, включення учнів у соціально значиму діяльність. Створення спеціальними школами достатньої кількості “місць” соціально значимої діяльності, що дозволить залучити всіх учнів школи до цієї діяльності (масові позаурочні заходи, дитяча громадська організація, учнівське самоврядування тощо). Подальше завдання педагогічного колективу полягає в підтримці функціонування системи і її зв'язків із постійно змінюваним зовнішнім і внутрішнім середовищем.

По-третє, професійні якості тифлопедагога. Особливе значення в навчанні має інтерес дитини, що підтримується тифлопедагогом, вихователем, психологом та іншими учасниками навчально-виховного процесу.

По-четверте, надання поетапної психолого-педагогічної підтримки у визначенні і конкретизації цілей навчальної діяльності. Навчання спирається на навчальну активність відтворювального типу. Одним із завдань тифлопедагога є підбір методів навчання, які будуть організувати і підтримувати навчальну активність учнів, що забезпечує досягнення цілей навчання.

До прийомів, які найчастіше використовуються для мотивації, належать:

- зв'язок навчального матеріалу з реаліями життя, показ його практичного значення;

- створення проблемної ситуації, для розв'язання якої потрібно засвоїти нове;

- вплив на емоційну сферу (використання художньої літератури, творів мистецтва тощо);

- використання яскравих афоризмів, порівнянь, образів;

- рольові ігри та ін.;

- слід звернути увагу на обов'язкове врахування під час проведення етапу мотивації вікових психологічних особливостей учнів, які й визначають провідні напрями мотиваційної сфери.

По-п'яте, реалізація особливої психолого-педагогічної технології щодо формування позитивної мотивації учнів до навчання. Зміст психолого-педагогічної технології складають: корекційно-розвивальні вправи, дидактичні і сюжетно-рольові ігри, що відображають соціально-побутовий досвід учня, використання різних форм спільної діяльності (бригади, міні-групи, пари).

Таким чином, психолого-педагогічними чинниками формування мотивації навчання учнів із глибокими порушеннями зору виступають: урахування вікових, психологічних особливостей і стану актуальної мотивації навчання; залучення учнів до соціально значимої діяльності; професійні якості тифлопедагога; надання поетапної психолого-педагогічної підтримки у визначенні і конкретизації цілей навчальної діяльності; реалізація особливої психолого-педагогічної технології.

Література:

1. Синьова Є.П. Тифлопедагогіка. Теорія виховання сліпих та слабозорих дітей / Є.П. Синьова. – Київ, 2009. – 212 с.

2. Синьова Є.П. Тифлопсихологія : підручник / Є.П. Синьова. – К. : Знання, 2008. – 365 с.